

Film som verktyg för att stärka Australiska och Samiska urfolksröster

Den 26 och 27 november kommer Australiens Ambassad och Sameföreningen i Stockholm att anordna Sápmi Indigenous Film Festival – Dellie Maa, där urfolksfilmer från Australien, Sápmi och Grönland ingår. Urfolksröster må ha fått mer utrymme i samhället under de senaste decennierna men det finns fortfarande rejäla utmaningar kvar enligt den australiska urfolksregissören Chantelle Murray. Chantelle understryker vikten av att låta urfolk vara i kontroll över sina egna röster för att kunna bryta ner stereotyper, läka historiens sår och skapa förändring. Hennes film om en aboriginsk flicka som hålls fången i ett skjul i den australiska vildmarken berättar en historia som vi alla kan lära oss något av.

Att organisera en filmfestival under en global pandemi

Australiens Ambassad i Stockholm har samarbetat med Sameföreningen i Stockholm i över två år för att anordna [Sápmi Indigenous Film Festival - Dellie Maa](#). 'Dellie Maa' betyder äntligen på sydsamiska. Festivalen grundades av Oskar Östergren Njajta och har arrangerats i Dearnna (Tärnaby) sedan 2013. Alla filmer är gjorda av urfolk, vilket gör filmfestivalen till den första av sitt slag i Sverige. Australien och Sverige har båda en historia där urfolk utgör en central komponent. Dellie Maa är en plattform för att stärka engagemanget för urfolksrättigheter i båda länderna, genom att visa på de framsteg som har gjorts och de utmaningar som fortfarande behöver lösas. Att planera en filmfestival under en pandemi har visat sig svårt, men efter ihärdigt arbete kommer filmfestivalen att äga rum i Dearnna (Tärnaby) och Stuehkie (Stockholm) mellan den 26 och 27 november.

Styrkan av skillnader och likheter

Det finns tydliga skillnader mellan hur urfolk har behandlats i Australien och Sverige, men också en gemensam historia av orättvisor, kamp och succesiv framgång. Både Australien och Sápmi (som sträcker sig över delar av dagens Sverige, Finland, Norge och Ryssland) kolloniserades under prentexten att områdena var [terra nullius](#), 'ingenmansland', trots att människor redan levde där. I både Australien och Sverige har urfolk blivit tvångsförfyttade och separerade från sina familjer. I Australien var den 'stulna generationen' resultatet av en policy av så kallad 'assimilering till samhället' där aborigenska och torressundöbors barn skildes från

sina familjer och ställdes unders statens förmyndarskap. I Sverige gjordes en åtskillnad mellan renskötande 'äkta' samer och bofasta 'oäkta' samer. Bofasta samer skulle 'assimileras' medan renskötande samer uppmanades att bevara sin traditonella livstil och skickades till särskilda nomadskolor.

Genom att dela med sig av dåtida och nutida utmaningar skapas förutsättningarna för samarbete mellan urfolk i Australien och Sverige. Film är ett verktyg som gör detta möjligt.

Stödet från urfolkspartners

Våra samiska samarbetspartners Inge Frisk och Oskar Östergren Njajta (som var involverad i produktionen av *Sameblod*) hade tillgång till en uppsjö av samiska filmer. Från vår sida arbetade vi med Screen Australias urfolksavdelning för att nå ut till urfolksfilmare i Australien. Screen Australia har haft en plattform för australiska urfolksfilmer sedan 1993 och prioriterar att främja autentiska urfolksröster.

En av de första som återkom till oss var Dena Curtis, en erfaren Australisk filmskapare som har grundat produktionsbolaget *Inkey Media*, och regisserat flertalet välrenommerade filmer. Dena vet värdet av att belysa urfolksperspektiv för allmänheten och nyttan av att urfolk samarbetar över nationsgränser. De senaste åren har hon varit involverad i arbetet med filmantologin *Cook 2020: Our Right of Reply* där urfolksfilmare från Australien och Nya Zeeland ger sina perspektiv på James Cooks ankomst till Oceanien för 250 år sedan. Dena ger oss rättigheterna att visa kortfilmen *Shed* (2019), som hon har producerat, och föreslår att vi pratar med Chantelle Murray som har skrivit och regisserat filmen.

“Berätta inte våra historier”

Jag ringer Chantelle via videolänk från ett regnigt Stockholm. Hon sitter i sin lillasystems rum i Brisbane och har precis bakat en chokladkaka. Hon erkänner att hon egentligen skulle ha läst ett manus. Jag tänker att Chantelle kan unna sig att ta en bakpaus efter ett par intensiva år där hon lyckats etablera sig själv som en del av den nya generationen talangfulla australiska urfolksfilmskapare.

Chantelles debutfilm *My Name is Mudju* (2019) beskriver policyn av att separera urfolksfamiljer i 1950-talets Australien. Filmen vann priset för bästa kortfilm vid *Rotorua Indigenous Film Festival*. *Shed* är hennes andra film och, precis som hennes debut, är den långt

ifrån en solskenshistoria. Chantelle skrattar när jag berättar att jag tyckte att historien om en aboriginsk flicka som blir inlåst i ett skjul på en boskapsstation i den australiska vildmarken svår att titta på. “Du ska se mina andra manus,” säger hon. Chantelles huvudfokus är att tala ut om de orättvisor hon har upplevt och bevittnat, inte nödvändigtvis att ändra andras åsikter. “Vi har bara gjort filmer de senaste femton-tjugo åren. Vi har bara haft makten över våra egna livshistorier under en väldigt kort tid. Jag bryr mig inte om ifall du gör en dålig film eller om du gör den bästa filmen i världen. Bara gör den. Det bästa för mig var känslan av att få de här filmerna gjorda.”

Chantelle växte upp som en del av Bardifolket i Kimberley, Western Australia, och lärde sig att leva nära naturen från en tidig ålder. När hon blev äldre flyttade hon till Brisbane för att bli skådespelerska. “Jag ville inte skriva,” berättar hon. “Jag var nöjd med att komma dit, spela min roll, och gå hem. Men jag upplevde att mina roller alltid hade en offerstämpel.” Chantelle blev förvånad över de roller hon fick; den alkoholiserade mamman eller den prostituerade kvinnan som säljer sig för droger. Hon började göra sina egna filmer för att kunna kontrollera narrativet. “Jag var sjukt trött på att människor utan urfolksbakgrund skrev roller åt mig som stärker felaktiga stereotyper av hur en aboriginsk kvinna lever. Det var precis motsatsen till min uppväxt.” Chantelle berättar att de här erfarenheterna ‘tvingade’ henne att börja skriva och regissera, och att hon kände sig stärkt av att ge sin egen version av verkligheten. “Såvida du inte verkligen växte upp i ett aboriginskt samhälle och levde det livet så kommer du aldrig att få det perspektivet. Det spelar ingen roll hur fördomsfri du är. Det betyder inte att du inte kan försöka skriva om det, men är det verkligen din sak att göra det? Det enda jag ber om är, berätta inte våra historier!”

Bort från offerstämplar och uppdelning

Chantelle ser inte Mary, protagonisten i *Shed*, som ett offer, trots att hon vid upprepade tillfällen blir våldtagen och misshandlad av boskapskötarna. Chantelle förklarar att Mary har sett hur hela hennes familj har blivit mördad framför hennes ögon, varpå hon blir bortförd, inlåst i ett skjul och utnyttjas som sexslav. På en kontinent som tar över sju timmar att korsa med flygplan, är det osannolikt att Mary hittar vägen hem även om hon lyckas fly. “När du har lämnat ditt hem i aboriginsk kultur och inte hittar din väg tillbaka så förlorar du en del av din själ,” berättar Chantelle. Hon förklarar att musiken ska visa på den psykologiska barriären Mary upplever när hon överväger att fly. “Varje gång hon vill fly kan hon höra massakern som kastar henne tillbaka in i skjulet. Det är anledningen till att hon inte springer sin väg.” Chantelle

ser Mary som en femtonårig flicka som är ett resultat av koloniala strukturer, inte ett offer. Filmens syfte är att illustrera hur Mary hittar de små ljusglimtarna som gör att hon inte blir galen.

Shed belyser även hur samhällsstrukturer ställer urfolk mot varandra. “Jag har sett det så många gånger och det krossar mitt hjärta. Men jag har aldrig sett det på film. Bara för att du har ljusare hud och inte tvingas att leva i sama typ av situation så betyder det inte att du är annorlunda. Vi är alla lika svarta som den svartaste personen på sidan av vägen.”

“*Shed* är baserad på verkliga händelser. När jag växte upp i bushen så hade vi massa gårdar och boskapsskjul runt omkring och det var ett som vi aldrig fick lov att närma oss. När jag frågade min mamma varför svarade hon att det hade hänt dåliga saker med våra förfäder där. Till slut, när jag blev äldre, berättade hon att en av mina förfäder hade blivit våldtagen i skjulet under flera års tid.”

Australien som en föregångare för urfolksfilmer

Antalet urfolksfilmer i Australien har ökat lavinartat senaste åren. År 1992 fanns det nästintill inga roller med urfolksskådespelare på tv. År 2016 var **fem procent** av skådespelare i Australien urfolk, trots att de enbart utgör tre procent av befolkningen. Idag ses Australien som ett föregångsland när det kommer till urfolksfilmer. Trots att Chantelle anser att Australien har en lång väg kvar att gå, är hon “ganska stolt över hur långt vi har kommit”. Hon får ofta frågor om hon är orolig över konkurrensen mellan urfolksfilmskapare, ett scenario hon finner märkligt. “Vi kommer aldrig att konkurrera eftersom jag aldrig kommer att kunna berätta någon annans historia. Det finns många vita män i Hollywood och de gör fortfarande filmer,” säger hon och skrattar.

Chantelle hävdar att den positiva utvecklingen med en ökad andel urfolk i australisk film är tack vare generationerna som har kämpat för sina rättigheter innan henne. Hon uppmärksammar särskilt Screen Australias urfolksdepartements arbete, vilket gör det möjligt för urfolksfilmare att få sina filmer visade runtom i världen. “Regeringar i andra länder kanske tänker ‘titta vad de gör i Australien’. Våra filmer gör bra ifrån sig, de vinner en massa priser, och det påverkar hur urfolk ses och behandlas i samhället.” Trots sin framgång är Chantelle noggrann med att inte ge urfolk på andra platser råd gällande filmskapande. Hon är medveten om att hennes egna erfarenheter inte automatiskt ger henne expertis gällande andra kontexter.

“Jag känner inte till deras sanningar så därför kan jag inte ha en åsikt. Det är inte min plats att kommentera något jag inte känner till.”

Att bygga broar genom film

Urfolksrättigheter och aboriginer och torressundöbornas centrala del i Australiens historia är ämnen som alltmer diskuteras och debateras. Stereotyper i den publika diskursen demonteras och nya perspektiv får alltmer rum i debatten. Vi på Australiens ambasad i Stockholm vill vara med och bidra till denna positiva utveckling. Vi ser fram emot filmfestivalen och hoppas att den kommer att bidra till ökade kunskaper om urfolk i Australien, Sverige och på andra platser. Vi är tacksamma över att kunna bygga vidare på det arbete som har gjorts av regissörer, producenter och manusförfattare vilka alla har arbetat hårt för att bygga broar mellan urfolk i olika länder och dela med sig av sina perspektiv.

Festivalen visar urfolksproducerade filmer från Australien, Sápmi och Grönland Tärnaby och Stockholm, fredagen 26 och lördagen 27 november.

Festivalen har gemensamma programevenemang som introduktioner och samtal över nätet. I Stuehkie (Stockholm) är platsen Årsta Folkets Hus, medlem av biografnätverket Europa Cinemas.

För mer information om programmet och biljetter besök Sameföreningen i Stockholms hemsida [här](#).

Carl Bradshaw är Policyrådgivare på Australiens Ambasad i Stockholm

Bildtext 1: Mary är en aboriginisk flicka som hålls fången i ett skjul i den australiska vildmarken. Foto: Julian Panetta

Bildtext 2: Chantelle ser Mary som en femtonårig flicka som är ett resultat av koloniala strukturer, inte ett offer. Foto: Julian Panetta